

Lucyna Modrzejewska

Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych na rzecz użytkownika

Forum Bibliotek Medycznych 1/1, 197-203

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

we wspólnym szkoleniu przeprowadzonym na Uniwersytecie Medycznym w Łodzi z zakresu użytkowania baz EBSCO, wymiana wydawnictw instytutowych ze spokrewnioną tematycznie Biblioteką Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie, uczestnictwo w corocznych wykładach tematycznych specjalistów z innych uczelni w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Łódzkiego to jedne z form współpracy niezwiązanej z większymi wydatkami. Udział w konferencjach wyjazdowych, szkoleniach komercyjnych przy ograniczonym budżecie biblioteki jest bardzo trudny.

Kształtowanie pozytywnego i nowoczesnego wizerunku biblioteki, pozyskiwanie sponsorów też wymaga czasu i profesjonalnego przygotowania. Biorąc pod uwagę niewielką obsadę osobową, zauważany już wzrost aktywności, świadomość statusu w środowisku medycznym przed- i podyplomowym, podniesienie jakości usług w bibliotekach instytutowych zależy w dużym stopniu od pogłębiania i rozszerzania współpracy z innymi bibliotekami poprzez sieć i dzielenie zasobów bibliotek medycznych.

Bibliografia

- J a c q u e s s o n Alain: Automatyzacja bibliotek. Warszawa: Wyd. UW, 1999 s. 288
- P a l u s z k i e w i c z Anna: Struktura danych bibliograficznych w zintegrowanych systemach bibliotecznych. Warszawa: Wyd. SBP, 1997 s. 8
- P a w ł o w s k a Maria: Współpraca bibliotek instytutowych UJ w zakresie obsługi studentów kierunków matematyczno-przyrodniczych. Materiały z konferencji naukowej: Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, Warszawa, 23–24.09.2002
- P i n d l o w a Wanda: Czy studia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa zaznajamiają studentów z problematyką współpracy bibliotek? Materiały z konferencji naukowej: Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, Warszawa, 23–24.09.2002

Mgr Lucyna Modrzejewska
Bydgoszcz – AM

MISJA BIBLIOTEKI NAUKOWEJ A WSPÓLPRACA SIECI BIBLIOTEK MEDYCZNYCH NA RZECZ UŻYTKOWNIKA

Broker, to według Słownika wyrazów obcych¹, osoba zajmująca się pośrednictwem w sprawach kupna i sprzedaży towarów, papierów wartościowych lub usług handlowych. Broker informacji jest specjalistą pośredniczącym w udzielaniu wszelakiego

¹ *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa 2000 s. 114

rodzaju informacji. Infobroker² jest gwarantem, że udzielona informacja jest najwyższej jakości oraz zgodna z zapytaniem.

W Stanach Zjednoczonych zawód brokera informacji pojawił się w latach 60. ubiegłego stulecia. Dostarczanie informacji stało się źródłem zmiany sposobu myślenia o charakterze działalności informacyjnej. Powołane w 1987 roku stowarzyszenie The Association of Independent Information Professionals³ opracowało zasady etyczne brokera, który jest zawodem przyszłości. Zasady etyczne wskazują między innymi na:

- utrzymywanie dobrego imienia zawodu przez rzetelność, uczciwość i wysokie kompetencje oraz zachowanie tajemnicy,
- przekazywanie aktualnej, najwyższej jakości informacji,
- poszanowanie praw autorskich oraz zasad umów licencyjnych,
- utrzymywanie zawodowych kontaktów z bibliotekami i przestrzeganie zasad dostępu do ich zbiorów.

Kompleksowa działalność bibliotek Uniwersytetu Temple w Filadelfii przypomina pracę wyspecjalizowanego Infobrokera, stosującego nowoczesne technologie do udzielenia wszechstronnej pomocy użytkownikom w studiach i badaniach naukowych. Biblioteki prowadzą działalność doradczą i szkoleniową użytkowników w zakresie samodzielnego wyszukiwania informacji. Pragnąc działać zgodnie z prawem uczestniczą w ogólnokrajowych i lokalnych debatach na temat prawa autorskiego i własności intelektualnej, zmianach w publikacjach i usługach elektronicznych.

Historia Bibliotek Uniwersytetu Temple rozpoczyna się w 1892 roku od jednoosobowej czytelnicy książek dla studentów. W 1913 r. liczyła 6 tys. wolumenów. Mając 75 tys. wolumenów i zespół 26 pracowników w 1936 r. przeniosła się do nowego budynku Sullivan Memorial. Do 1945 r. podwoiła zbiory i powstały nowe biblioteki. Paley Library powstała w 1966 r. W 1976 Biblioteki Uniwersytetu odnotowały pierwszy pełen milion książek w swoich zbiorach. W latach 60. i na początku lat 70. biblioteki włączyły się w system OCLC (Online Computer Library Center – Biblioteczny Ośrodek Komputerowy) oraz PALINET (Pennsylvania Libraries Information Network – Sieć Informacji Bibliotecznej w Pensylwanii), współpracujący z całym regionem i krajem. Wspólny katalog zasobów on-line ułatwia bibliotekom organizację i zintegrowany opis własnych i udostępnianych wspólnie zasobów elektronicznych, zapewnia odpowiedni dobór i utrzymanie linków do innych baz danych oraz łatwe przeglądanie dostępnych on-line źródeł informacji.

Struktura kompleksu bibliotek Uniwersytetu Temple składa się z bibliotek uniwersyteckich, bibliotek nauk medycznych, biblioteki prawniczej, ośrodka informacji naukowej oraz ośrodka nauczania komputerowego. Wszystkie łączą wspólny system zarządzania. Biblioteki Uniwersytetu mają w swoich zbiorach

² Bogdan M i ś: *Zawód : infobroker. Wiedza i Życie* 2001 nr 4 s. 23

³ <http://www.aiip.org>.

około 2,5 miliona wolumenów, 3 miliony mikroform, ponad 2 tysiące plików, 33 tys. rękopisów i materiałów archiwalnych, 205 tys. publikacji rządowych, 115 tys. map, 10 milionów grafik, ponad 20 tys. kaset audio, 3 tys. kaset video. Odnotowuje się wzrost dostępu do plików elektronicznych. W 2001 roku Paley Library (Główna Biblioteka) wypożyczyła 11 412 własnych pozycji i sprowadziła 5 446 pozycji w ramach wymiany międzybibliotecznej. Dynamicznie rozwija się usługa dostarczania dokumentów elektronicznych – pełnych tekstów z materiałów będących w zbiorach wszystkich bibliotek uniwersyteckich. Aby być konkurencyjnym wobec innych dostawców informacji biblioteka wdrożyła działanie systemu usług informacyjnych on-line użytkownik – bibliotekarz. Czytelnicy za pośrednictwem komputera uzyskują odpowiedzi na zadawane pytania. Obsługę systemu TalkNow zapewnia personel dyżurujący w Dziale Informacji. Rozmowa przebiega podobnie jak za pośrednictwem opcji chat. System cieszy się ogromnym powodzeniem, szczególnie wśród studentów.

Choć przewiduje się zwiększenie dostępu do informacji przez internet, planuje się również powiększenie tradycyjnych zbiorów drukowanych. Zdaniem kierownictwa, biblioteka wirtualna nie zastąpi potrzeby skorzystania z książek i źródeł wciąż niedostępnych w plikach elektronicznych. Systemy on-line także posiadają ograniczenia: problemy z oprogramowaniem, sprzętem, przepływem informacji i prawami autorskimi.

W najbliższych dwudziestu latach biblioteki muszą utrzymać równowagę pomiędzy „posiadaniem” a „udostępnianiem”. Największy nacisk położony na nowe technologie jak digitalizacja i udostępnianie zasobów on-line. Digitalizacja ochroni i zabezpieczy oryginały, zapewni lepszy dostęp do informacji o dokumentach przez linki oraz umożliwi publiczny dostęp do unikalnych materiałów. Zbiory drukowane pozostaną w centrum zainteresowania biblioteki, ponieważ, jak pisał Walt Crawford: „odczytywanie z urządzeń cyfrowych ma wady – zbyt wolna szybkość przepływu danych, niedogodne dla wzroku promieniowanie”⁴. Podczas procesu digitalizacji dochodzi do przekłamań przy kompresji, dekompresji, tłumaczeniach, a kasyety, dyskietki, płyty CD i DVD w przeciwieństwie do papieru ulegają uszkodzeniom, które uwidaczniają się dopiero, gdy ktoś pragnie skorzystać z danego nośnika. Wyszukiwanie on-line jest pracochłonne i przynosi wiele rezultatów, ale nie zawsze warte uwagi. Tym łatwiej zrozumieć, że biblioteki ewoluują, ale nie przestają być bibliotekami w sensie fizycznym i tradycyjnym. Nowe technologie przynoszą nowe problemy, nowe żądania użytkowników i oczekiwania wobec bibliotekarzy. Lecz podobnie jak wcześniej mikrofiszki czy kserkopie, pliki elektroniczne nie zastąpią książek i czasopism drukowanych. Stare i nowe media współistnieją, nawet jeżeli te

⁴ Walt C r a w f o r d: *Paper persists: Why physical library collections still matter*. On-line (Jan/Feb 1998, p. 44)

ostatnie dominują na rynku. Książka elektroniczna nie ma tych samych zastosowań, co tradycyjna, dlatego też nigdy jej nie zastąpi. Nowa forma „e-book” może być jednak sposobem na rozwiązanie jednego z większych problemów bibliotek akademickich, a mianowicie skryptów dla rzeszy studentów. Książki pozostają najlepszym narzędziem dla autorów do wypowiedzi kompleksowej, czytanie dłuższych dokumentów z ekranu nie jest satysfakcjonujące. Periodyki, gazety, zbiory specjalne, zdjęcia, mapy, rękopisy itp. są o wiele wdzięczniejszym materiałem do digitalizacji niż książki. Digitalizacja książek jest zalecana w przypadku białych kruków oraz pozycji zniszczonych, trudno dostępnych. Przechodzenie z zasobów drukowanych na elektroniczne nie jest niczym nowym. Już od lat biblioteki posiłkowały się różnego rodzaju mikroformami: mikrofiszami, mikrofilmami, materiałami audiowizualnymi i multimedialnymi. Dostęp on-line do plików to tylko kolejny etap rozwoju usług informacyjnych. Dlatego dostęp elektroniczny nie jest zamiennikiem tradycyjnego korzystania z biblioteki, a jedynie uzupełnieniem. Przede wszystkim ułatwia wyszukiwanie żądanej informacji, ponieważ większość baz ma większe możliwości wyszukiwania według słów kluczowych oraz operatorów Boole’a według autorów, dziedzin, daty itp. Jednym słowem, nowe technologie w bibliotekach nie tyle rewolucjonizują sposób funkcjonowania bibliotek, co poszerzają dostęp do informacji i umożliwiają szerszą komunikację interpersonalną pomiędzy użytkownikiem i bibliotekarzem oraz pomagają pokonać ograniczenia fizyczne i geograficzne.

Przyszłość bibliotek Uniwersytetu Temple jest ukierunkowana na nowoczesną technologię i dostarczanie większej ilości informacji na nośnikach elektronicznych. Podstawowym celem Biblioteki jest poszerzenie tradycyjnych zbiorów oraz umożliwienie dostępu elektronicznego do źródeł własnych i pozabibliotecznych, szkolenie użytkowników w procesie wyszukiwania, oceny i wykorzystania informacji. Gwałtowne zmiany technologiczne zmusiły biblioteki do przejścia z modelu „posiadającego” na model „umożliwiających dostęp” bez względu na format i lokalizację informacji jak i użytkownika. Dzisiejsze biblioteki akademickie i naukowe nie mogą funkcjonować w izolacji i pozostać samowystarczalne. Muszą być aktywne i brać czynny udział w zmianach na polu komunikacji społecznej i nowych technologii, by odegrać bardziej znaczącą rolę w światowym społeczeństwie informacyjnym.

Zmiany technologiczne są najnowszą i najpotężniejszą siłą kształtującą biblioteki akademickie, które muszą wprowadzać innowacje i eksperymentować z nowymi technologiami. Czekają na rewolucję digitalizacji, która umożliwi dostęp do wszystkich informacji (bez względu na formę i lokalizację), wesprze badania i potrzeby użytkowników poszukujących natychmiastowego dostępu do źródeł, bez względu na to gdzie się one znajdują. Dlatego biblioteki uniwersyteckie rozwijają programy kształcenia na odległość, dostarczając coraz więcej materiałów interaktywnych i plików elektronicznych dla szkół, studiów i badań naukowych.

Wraz z nowymi technologiami biblioteki udostępniają zbiory i usługi szerszemu gronu użytkowników. Godziny otwarcia zwiększyły się do 24 godzin na dobę i 365 dni w roku, zwłaszcza jeśli chodzi o dostęp do katalogów i źródeł elektronicznych. Przestrzeń biblioteczna poszerza się. W tradycyjnych bibliotekach regały na książki i czasopisma zajmowały połowę przestrzeni bibliotecznej, a pozostałą przestrzeń dzielono na czytelnie, pokoje dla pracowników i wypożyczalnię. Z czasem, gdy zbiory się rozrastały, zaczęto zmniejszać liczbę miejsc w czytelniach i pokojach do studiowania, ustępując miejsca regałom na kolejne książki i pracownie komputerowe. Największym wyzwaniem przyszłości jest jak podzielić przestrzeń, biorąc pod uwagę krótki żywot nowych technologii i jak najlepiej zreorganizować przestrzeń biblioteczną i jej możliwości podłączenia do sieci komputerowej i internetu. Współczesna biblioteka powinna być bardziej elastyczna. Rosnąca liczba użytkowników z laptopami jest dobrym przykładem wyzwań ostatnich kilku lat. Biblioteki powinny mieć infrastrukturę dostosowaną do różnych systemów, jak również mocy elektrycznej i okablowania komputerowego. Centra zasobów elektronicznych wymagają terminali multimedialnych i lepszej akustyki oraz odpowiedniego oświetlenia. Tradycyjna przestrzeń biblioteczna, w której użytkownicy wyszukiwali książki i zasiadali nad nimi w czytelniach była łatwiejsza do wyznaczenia i określenia. Biblioteki powinny umożliwiać dostęp do sieci komputerowej, internetu, telekonferencji, telewizji kablowej i innych interaktywnych multimedii. Przyszłość będzie wymagała technologii bezprzewodowej w pokojach do pracy, a także nowoczesnego systemu oświetlenia, ogrzewania, klimatyzacji, wentylacji, monitoringu i zabezpieczeń.

Biblioteka to budynek, jego wystrój, estetyka i funkcjonalność. Należy go dostosować do zmieniających się zapotrzebowań użytkowników i bibliotekarzy.

Głównym zadaniem bibliotekarzy jest niesienie pomocy społeczności akademickiej oraz sektora publicznego w wyszukiwaniu informacji. Wymaga to wykwalifikowanego zespołu, wysokiej jakości usług, dużych możliwości sieciowych, szerokiego dostępu do zbiorów własnych i innych oraz rozwiniętego systemu dostarczania dokumentów elektronicznych. Aby temu sprostać i pozostać liderem informacyjnym w regionie oraz wśród ośrodków akademickich kraju Biblioteki Uniwersytetu Temple współpracują m.in. z Uniwersytetem w Pittsburgu i Uniwersytetem stanu Pensylwania, jak również z własnymi oddziałami w Japonii, Włoszech, Wielkiej Brytanii oraz Chinach. Biblioteki Temple kładą nacisk przede wszystkim na:

- własne zbiory książek i czasopism, szeroko rozumiane udostępnianie,
- materiały badawcze zbiorów specjalnych, m.in. broszur, map, starodruków itp.
- najnowsze bazy cytowań i bazy bibliograficzne w rodzaju Lexis/Nexis, ProQuest Direct, Britannica Online.
- członkostwo w OCLC (Online Computer Library Center) oraz RLG (Research Libraries Group – Zespół Badawczy Bibliotek), które umożliwiają dostęp do

milionów opisów bibliograficznych ponad 15 milionów bibliotek. OCLC i RLG umożliwiają dostawę dokumentów elektronicznych. Oferują dostęp do tysięcy wyspecjalizowanych baz danych komercyjnych i ośrodków akademickich,

- Scholars Information Center Network (SIC – Sieć Informacyjna dla Studentów), która umożliwia studentom i uczniom innych szkół elektroniczny dostęp do poczty elektronicznej, edytora tekstu, komercyjnych baz, internetu,
- aranżacje wewnątrz dla uzyskania większej przestrzeni bibliotecznej poprzez selekcję i przesunięcia zasobów mniej wykorzystywanych,
- poszerzenie oferty informacyjnej dla kampusów akademickich,
- zwiększenie liczby etatów oraz podnoszenie kwalifikacji bibliotekarzy, aby sprościli nieustającym zmianom zachodzącym w świecie informacji.

Misją Bibliotek Temple jest promowanie i wspieranie badań naukowych społeczności uniwersyteckiej poprzez: wychodzenie naprzeciw potrzebom informacyjnym, umożliwianie dostępu do zbiorów własnych jak i zewnętrznych źródeł, pomoc użytkownikom w nauce i pozyskiwaniu nowych umiejętności oraz dostarczanie informacji w sposób efektywny i szybki, w myśl zasady „czytelnik naszym królem”. Wizją bibliotek Uniwersytetu Temple jest powstanie biblioteki akademickiej o zasięgu ogólnonarodowym, podnoszenie kwalifikacji pracowników dla dobra potrzeb użytkowników, wybór i zakup książek, czasopism, mikroform, multimediiów, które wzbogacą i poszerzą badania studenckie, promowanie innowacyjnych technologii, aby umożliwić jak najlepszy dostęp do informacji w formie elektronicznej, propagowanie wspólnych dla kilku dziedzin badań.

Dzięki darom, grantom, funduszom stałym biblioteki założyły sobie wykonanie czterech podstawowych celów na rok akademicki 2002/2003. Cel 1 – edukacja użytkownika, cel 2 – publiczny dostęp do aktualizacji programów wspólnych dla wszystkich bibliotek, cel 3 – konwersja z płyt CD na sieć internetową, (bazy pozostaną w formie CD, ale będą dostępne również on-line), cel 4 – wprowadzenie do sieci ISI (Instytutu Informacji Naukowej) rekordów bieżących i wcześniejszych, przed 2004 rokiem. Inne cele to – m.in. digitalizacja rzadkich i wartościowych zbiorów specjalnych, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych Uniwersytetu, dostęp do czasopism z bazy Current Contents ze wszystkich dziedzin. Dalsze to: rozwój automatyzacji bibliotek i wprowadzanie nowych technologii informacyjnych m.in. przez rozwój stron internetowych, wymianę zintegrowanego systemu komputerowego na nowocześniejszy, umożliwiający wprowadzenie interaktywnego modułu biblioteka – użytkownik, skatalogowanie zbiorów sprzed 1972 roku, współpraca z Działem Wydawnictw w sprawie utworzenia wirtualnej biblioteki publikacji lokalnych, ulepszanie usług bibliotecznych przez powołanie Rady Programowej czuwającej nad rozwojem zbiorów i usług, reorganizacja pracy i struktury bibliotecznej.

W planach na rok akademicki 2002/2003 biblioteki Uniwersytetu Temple przewidywały między innymi: dalszy nacisk na szkolenie użytkowników, poszerzenie

współpracy z Działem Wydawnictw na rzecz wydawania e-books i opublikowanie w ten sposób skryptów, prac akademickich i publikacji regionalnych w połączeniu z organizacją wystaw i prezentacji książek elektronicznych, zgromadzenie wszystkich archiwów i zbiorów specjalnych w jednym miejscu, przeprowadzenie analizy usług bibliotecznych dla Stowarzyszenia Bibliotek Naukowych, sporządzenie raportu statystycznego z wykorzystania czasopism we wszystkich bibliotekach Uniwersytetu.

Kompleks bibliotek Uniwersytetu Temple w Filadelfii jest interfejsem między nieograniczonymi zasobami informacji a ludźmi potrzebującymi uporządkowanej i zweryfikowanej wiedzy. Dyrekcja Paley Library w oparciu o public relations prowadzi planową i zorganizowaną działalność bibliotek w celu zaspokojenia potrzeb otoczenia, w którym funkcjonuje.

Niniejsze doniesienie stało się możliwe dzięki zyczliwości dyrektora Paley Library, pani Maureen Pastine.

Bibliografia

R o b i n s o n Lyn, B a w d e n David: Libraries and open society: Popper, Soros and digital information. *ASLIB Proc.* 2001 Vol. 53 nr 5 s. 167–178

B r e n n a n Janet: Model licences and interlibrary loan / document delivery from electronic resources. (Licencje wzorcowe a dostarczanie dokumentów ze źródeł elektronicznych). *Interlending Doc. Supply.* 2001 Vol. 29 nr 4 s. 165–168

L o n s d a l e Ray, A r m s t r o n g Chris: Electronic books : challenges for academic libraries. (Książki elektroniczne: wyzwanie dla bibliotek akademickich). *Library Hi Tech.* 2001 Vol. 19 nr 4 s. 332–339

F o s m i r e Michael, Y o u n g Elisabeth: Free scholarly electronic journals: what access do college and university libraries provide? (Bezpłatne naukowe czasopisma elektroniczne: ich dostępność w bibliotekach szkół wyższych). *Coll. Res. Libr.* 2000 Vol. 61 nr 6 s. 500–508

S t o r m o n t Sam: Going where the users are: live digital reference. (Być tam gdzie użytkownicy: bezpośrednio, skomputeryzowane usługi informacyjne). *Inf. Technol. Libr.* 2001 Vol. 20 nr 3 s. 129–134

H i c k e y Thomas Butler: CORC – Cooperative Online Resource Catalog. (CORC – Wspólny Katalog Zasobów Online). *Libr. Administr.* 2001 Vol. 34 nr 3/4 s. 317–323

<http://www.library.temple.edu/>

<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/40/szczepanska.php>.-